

ภาพทัศน์-การพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

The Overview of Librarians' Professional Development in Academic Libraries

กนกวรรณ บัวงาม¹

Kanokwan Buangam

¹ บรรณารักษ์ หอสมุดป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ E-mail: kbuangam@tu.ac.th

บทคัดย่อ

บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาตนเองและสร้างความก้าวหน้าในอาชีพ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การเข้าร่วมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการสร้างเครือข่ายในแวดวงวิชาชีพเดียวกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ทันกับเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี รูปแบบการเรียนการสอนสมัยใหม่รวมทั้งเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งสู่การวิจัยมากขึ้นโดยผู้บริหารห้องสมุดมีบทบาทสำคัญในการวางแผนและกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาบุคลากร ส่วนภาควิชาบรรณารักษศาสตร์จะมีบทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาและสร้างมาตรฐานหลักสูตรการเรียนการสอน การทำวิจัย การจัดประชุม สัมมนาทางวิชาการ เพื่อให้บรรณารักษ์ได้พัฒนาตนเอง สำหรับสมาคมวิชาชีพบรรณารักษ์ควรต้องมีบทบาทผลักดันนโยบายด้านการพัฒนาบุคลากรห้องสมุดและแหล่งสารสนเทศให้รัฐบาลได้เห็นความสำคัญในฐานะเป็นส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในทุกระดับของชาติ

Abstract

Librarians in academic libraries need to develop self-improvement and contribute career's progress in many ways such as self-study, workshop participation, further higher level education and building cooperation in professional's sharing network and improve their own performance as to changing and technology. Moreover, new strategy in higher education more focuses on research which the academic libraries' executives who have important role to plan and set policy on human resource and development. On the other hand, Library Science department has to promote and support academic ways which includes course creation and development, research, conference, and seminar for self-improvement. Librarian Association needs to push forward strong policy in librarians' professional development as well as information resource development resulting government to realize that we have important role to improve and support in academy for every level of education.

คำสำคัญ: การพัฒนาทางวิชาชีพ บรรณารักษ์ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

Keyword: Professional development, Librarian, Academic Libraries

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแวดวงการศึกษาของไทยโดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งสู่ การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยมากขึ้น ส่งผลให้บรรณารักษ์รวมไปถึงบุคลากรด้านการศึกษาดำเนินการพัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะและความสามารถส่วนตัว รวมไปถึงความสามารถทางวิชาชีพอย่างจริงจัง เพื่อการทำงานอย่างมืออาชีพ (ประภาวดี สืบสนธิ์. 2543: 190-198)

บรรณารักษ์และนักเอกสารสนเทศ เป็นหนึ่งในวิชาชีพเฉพาะที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการจัดการบริการสารสนเทศ สนับสนุนการเรียนการสอนของสถาบันตามพันธกิจของห้องสมุดให้บรรลุเป้าหมายและตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการภายในสถาบัน จึงต้องพัฒนาและปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากการเป็นผู้มีหน้าที่สร้างเครื่องมือช่วยค้น เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ จัดหาสิ่งพิมพ์ตามความต้องการของผู้ใช้ ให้ความช่วยเหลือโดยการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า

รวมถึงเป็นผู้อนุรักษ์และเก็บรักษาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด มาเป็นบรรณารักษ์และนักเอกสารสนเทศที่พัฒนาตนเอง และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน มีแนวคิดในการสร้างนวัตกรรมห้องสมุดใหม่ ๆ สามารถปฏิบัติงานบริการเชิงรุกและมีการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาตนเอง และเป็นการพัฒนาทางวิชาชีพไปพร้อมกัน (ชุตินา สัจจนานท์. 2546: 21)

แคลสเทลินน์และเวบบ์ (Casteleyn; & Webb. 1999: 13) อธิบายว่า การพัฒนาทางวิชาชีพ (Professional development) เป็นกิจกรรมที่มุ่งการพัฒนาและปรับเปลี่ยนความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อเตรียมตัวบุคคลให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นกระบวนการระยะยาวที่ช่วยกระตุ้นและสนับสนุนให้กับผู้ที่อยู่ในวิชาชีพประสบความสำเร็จ ช่วยส่งผลดีทั้งต่อตนเอง โดยเฉพาะการได้รับการยอมรับจากกลุ่มวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

ด้านโอลดรอยด์ (Oldroyd. 1996: 22) ระบุว่า การพัฒนาวิชาชีพจะครอบคลุมถึงการพัฒนาบุคลากร การฝึกอบรม และการพัฒนาส่วนบุคคล และเป็นการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ ด้วยการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะของผู้ที่อยู่ในวิชาชีพ เนื่องจากเห็นว่าคุณภาพของบุคลากรมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาตลอดชีวิตการทำงาน

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาวิชาชีพเป็นกิจกรรมเพื่อการพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในรูปแบบการศึกษาด้วยตนเอง การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา เป็นต้น มีเป้าหมายสำคัญเพื่อการพัฒนาเพิ่มพูนทักษะและความสามารถให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ และงานที่รับผิดชอบได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลดีต่อความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของตนเอง และความสำเร็จขององค์กรในภาพรวม

ทั้งนี้ การพัฒนาทางวิชาชีพในกลุ่มบรรณารักษ์มีจุดเริ่มต้นมาจากสมาคมทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางของคนในวงการบรรณารักษ์และห้องสมุด (ประกาวดี สืบสนธิ์. 2543: 190-198) ดังเช่น สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association) ทำหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ด้วยการกำหนดแนวทางและมาตรฐานทางวิชาชีพ กำหนดจรรยาบรรณของบรรณารักษ์ จัดประชุมวิชาการประจำปี ผลิตสิ่งพิมพ์และวารสารทางวิชาการ ก่อตั้งสถาบันทางการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ให้การรับรองมาตรฐานสถาบันการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และวางหลักสูตรและการศึกษาในต่างประเทศทั้งในญี่ปุ่น อินเดีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ในขณะที่เดียวกันยังให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อให้บริการแก่สมาชิกด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ รับผิดชอบดำเนินการอย่างชัดเจน พร้อมกับตั้งหน่วยงานที่ชื่อว่าหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่อง สังกัดสำนักงานการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ (Continuing Education Section, Office of the Library Education) ขึ้นมาดูแลโดยเฉพาะ

สมาคมห้องสมุดอังกฤษ (The Library Association) ซึ่งจัดตั้งขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการจัดตั้งห้องสมุด การบริหารงานห้องสมุด และการวิจัยทางบรรณานุกรม กำหนดจรรยาบรรณบรรณารักษ์ มีการจัดกิจกรรมทางวิชาการเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ เช่น การจัดประชุม สัมมนา ฝึกอบรมทางวิชาการ รวมถึงการจัดทำวารสารทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ด้วย

สหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมห้องสมุดและสถาบัน (International Federation of Library Association and Institutions: IFLA) จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมความร่วมมือการวิจัย และพัฒนาในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด บรรณานุกรม บริการห้องสมุด การฝึกอบรมในระดับนานาชาติ กิจกรรมที่สำคัญของสหพันธ์ ได้แก่ การจัดประชุมวิชาการประจำปี โดยประเทศสมาชิกจะหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ การทำวารสาร IFLA Journal รายงานประจำปี และเอกสารสิ่งพิมพ์วิชาการต่าง ๆ

สำหรับในประเทศไทย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นับเป็นหน่วยงานที่ริเริ่มการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ในประเทศไทย โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและเผยแพร่วิชา

บรรณารักษศาสตร์ให้เป็นที่ยอมรับ พัฒนาความก้าวหน้าและยกระดับสถานภาพของวิชาชีพให้เท่าเทียมกับวิชาชีพอื่น ๆ มีกิจกรรมสำคัญของสมาคมที่เกี่ยวกับข้อบังคับการพัฒนาวิชาชีพ ได้แก่ การประชุมวิชาการ ทักษะศึกษาและดูงาน การจัดนิทรรศการ การอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์ การจัดฝึกอบรม การจัดทำวารสารวิชาการ เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, สาขาวิชาศิลปศาสตร์. 2542: 246-251)

ทั้งนี้ จึงเห็นได้ว่า การพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนวิชาชีพบรรณารักษ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการสารสนเทศรวมทั้งผู้ชี้แนะและพัฒนาเครื่องมือสำหรับค้นหาแหล่งสารสนเทศที่มีประโยชน์แก่ผู้ใช้เพื่อเสริมสร้างรากฐานทางการศึกษาให้มั่นคงและยั่งยืน บทความนี้จึงกล่าวถึงวิธีการพัฒนาตนเองและบทบาทของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาบุคลากร จำนวน 4 คน และหัวหน้าภาค/สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 3 คน รวมจำนวน 7 คน ในประเด็นวิธีการพัฒนาตนเองของบรรณารักษ์และบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์อันเป็นประโยชน์ต่อวงการบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต

บทความนี้จึงเป็นการสรุปและประมวลความคิดเห็นจากบทสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรห้องสมุด และนำเสนอใน 4 ประเด็น ได้แก่ วิธีการพัฒนาตนเองของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา บทบาทของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ บทบาทของภาค/สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ และบทบาทของสมาคมในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ ดังนี้

1. วิธีการพัฒนาตนเองของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

การพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาและอาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์หลายแห่ง ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาตนเองของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาน่าสนใจ ดังนี้

1.1 บรรณารักษ์ต้องศึกษาและค้นคว้าเพื่อการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพ โดยเฉพาะการศึกษาและเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงาน (วนิดา วงศ์วิเศษ. 2556: สัมภาษณ์) ควบคู่กับการเรียนรู้และรู้จักใช้เทคโนโลยีเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ตามนโยบายขององค์กรและสถาบันอุดมศึกษาต้นสังกัด ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และเท่าทันกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ทรงพันธ์ เจริมประยงค์ (2556: สัมภาษณ์) กล่าวว่า ไม่ว่าจะ เป็นบรรณารักษ์ หรืออาชีพอื่น ๆ จำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี เพราะถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติงาน

ดังนั้น บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องใส่ใจและเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง คิดวิเคราะห์เพื่อพัฒนาและสร้างนวัตกรรมบริการใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้รับบริการได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งจะเป็นผู้ถ่ายทอดและสามารถแนะนำเครื่องมือหรือแหล่งทรัพยากรสารสนเทศเพื่อให้ผู้รับบริการเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

1.2 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นกิจกรรมหนึ่งในการพัฒนาความรู้ ซึ่งเน้นการปฏิบัติจริง เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมในกระบวนการทำงานต่าง ๆ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมมาใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างรวดเร็ว การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการถือเป็นการพัฒนาบรรณารักษ์ที่จำเป็นต้องเรียนรู้หรือพัฒนาเฉพาะเรื่องตามความต้องการขององค์กร เพื่อนำมาใช้ในการทำงานจริง (ดวงพร วงศ์ประดิษฐ์. 2556: สัมภาษณ์; ภูมิศักดิ์ เอ็งฉ้วน. 2557: สัมภาษณ์; สุนีย์ โลกนิยม. 2556: สัมภาษณ์)

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ จึงถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญที่จะช่วยให้บรรณารักษ์ได้ทดลองฝึกและใช้งานจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว และสามารถนำกลับมาใช้ในการทำงานได้ทันกับความต้องการของหน่วยงาน

1.3 การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ยังถือเป็นสิ่งสำคัญที่บรรณารักษ์จำเป็นต้องมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ได้เรียนรู้ศาสตร์ในเชิงลึก โดยเฉพาะกระบวนการและวิธีการวิจัย เพื่อสามารถให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้รับบริการในการศึกษา และค้นคว้าหาความรู้ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่มุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย ที่มีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือและแหล่งทรัพยากรสารสนเทศในเชิงลึกมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีบุคลากรที่สามารถให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้านการวิจัยมากขึ้นตามไปด้วย (ทรงพันธ์ เجمประยงค์. 2556: สัมภาษณ์; ภูมิศักดิ์ เอ็งฉ้วน. 2557: สัมภาษณ์)

1.4 การสร้างเครือข่ายและการสื่อสารกันของบรรณารักษ์และคนในวิชาชีพเดียวกัน มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานร่วมกัน รวมถึงการติดตามความก้าวหน้าในวิชาชีพ (จันทนีย์ พานิชผล. 2556: สัมภาษณ์; ทรงพันธ์ เجمประยงค์. 2556: สัมภาษณ์; เสวียน เจนขัว. 2556: สัมภาษณ์)

สรุปได้ว่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการสร้างเครือข่ายภายในวิชาชีพเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์การทำงานร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพื่อความก้าวหน้าและมั่นคงในวงวิชาชีพบรรณารักษ์ นอกจากนี้ ส่วนใหญ่ยังเห็นถึงความสำคัญของการใช้อินเทอร์เน็ตหรือสื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือที่ดี สำหรับการสื่อสารระหว่างกันของบรรณารักษ์ที่สะดวกและรวดเร็ว เพื่อการสร้างเครือข่ายในแวดวงวิชาชีพให้กว้างขวางและมั่นคงมากขึ้น

2. บทบาทของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษานอกจากจะมีการกำหนดนโยบายด้านการบริหารจัดการห้องสมุดแล้ว การกำหนดนโยบายด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลภายในองค์กรย่อมมีความสำคัญด้วยเช่นกัน เพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยดี ผู้บริหารห้องสมุดและอาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาทางวิชาชีพของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไว้ด้วยกัน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่

2.1 การกำหนดวิสัยทัศน์และแผนงานของห้องสมุดให้ชัดเจน สิ่งสำคัญที่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาคควรกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ขององค์กรให้ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร ซึ่งทรงพันธ์ เجمประยงค์ (2556: สัมภาษณ์) ได้นำเสนอว่า องค์กรหรือห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ให้ชัดเจนก่อน เพื่อเป็นแนวทางในการคัดเลือกบรรณารักษ์ที่จะเข้ามาทำงานร่วมกัน และสอดคล้องกับความต้องการ อีกทั้งการเรียนรู้อัตนวิสัยทัศน์เพื่อให้เข้าใจรูปแบบการทำงานและสามารถทำงานร่วมกัน

2.2 การวางแผนและยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาบุคลากรในองค์กร ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาคควรมีแผนหรือยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาบรรณารักษ์และบุคลากรภายในองค์กร เช่น กระบวนการคัดเลือกคนเข้าทำงาน การถ่ายทอดความรู้ การสร้างบุคลากรทดแทน และเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ เป็นต้น (ทรงพันธ์ เجمประยงค์. 2556: สัมภาษณ์; สุนีย์ โลกนิยม. 2556: สัมภาษณ์; เสวียน เจนขัว. 2556: สัมภาษณ์)

สรุปได้ว่าการพัฒนาบุคลากรห้องสมุด สิ่งสำคัญ คือ การกำหนดนโยบายวิสัยทัศน์และการมีนโยบายที่ชัดเจนของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาบรรณารักษ์ในองค์กรอย่างมีเป้าหมายและสอดคล้องกับแนวทางของห้องสมุด

3. บทบาทของภาค/สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์มีส่วนสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ เนื่องจากเป็นหน่วยงานบริการการศึกษาทางวิชาชีพบรรณารักษ์อย่างเป็นทางการ โดยผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และอาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษ์ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของภาควิชาบรรณารักษ์และสาหรณิเทศศาสตร์ในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์สรุปได้ดังนี้

3.1 ภาควิชาบรรณารักษ์และสาหรณิเทศศาสตร์ควรมีบทบาทสำคัญในการสร้างมาตรฐานหลักสูตรและตำราในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสาหรณิเทศศาสตร์ เพื่อการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน

โดยเฉพาะห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีความต้องการบุคลากรในวิชาชีพบรรณารักษ์เข้ามาทำงานในองค์กรสูง (กิมคักดี เอ็งฉ้วน. 2557: สัมภาษณ์; เสวียน เจนซัว. 2556: สัมภาษณ์)

3.2 การสร้างความร่วมมือด้านการพัฒนาวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และห้องสมุด ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์มีความพร้อมทางด้านบุคลากรโดยเฉพาะอาจารย์ที่มีความถนัดทางด้านงานวิชาการ ในขณะที่ห้องสมุดมีบรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์ด้านการทำงานควรมีความร่วมมือระหว่างกันที่ใกล้ชิดเพื่อการพัฒนาวิจัยทางด้านบรรณารักษศาสตร์และห้องสมุดให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น (ทรงพันธ์ เจริมประยงค์. 2556: สัมภาษณ์)

3.3 การสร้างความร่วมมือด้านการเรียนการสอน โดยเฉพาะในส่วนของการฝึกงานนักศึกษา ห้องสมุดเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการ ขณะที่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นการสอนในภาคทฤษฎี ขณะเดียวกันบรรณารักษ์ห้องสมุดควรเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน (จันทนีย์ พาณิชผล. 2556: สัมภาษณ์; ทรงพันธ์ เจริมประยงค์. 2556: สัมภาษณ์; เสวียน เจนซัว. 2556: สัมภาษณ์)

3.4 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ควรมีบทบาทสำคัญในการจัดประชุม อบรม สัมมนาวิชาการในวิชาชีพบรรณารักษ์มากขึ้น (เสวียน เจนซัว. 2556: สัมภาษณ์)

สรุปได้ว่า ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสาหรณิศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ในฐานะเป็นผู้ผลิตบรรณารักษ์มืออาชีพ ขณะเดียวกันห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรประสานความร่วมมือกับภาค/สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์อย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนการฝึกงานนักศึกษา การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติ การทำงานวิจัยร่วมกัน รวมไปถึงการผลักดันหลักสูตรและตำราในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

4. บทบาทของสมาคมในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์

สมาคมห้องสมุดเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นศูนย์รวมของบุคลากรในวิชาชีพและถือเป็นผู้ริเริ่มการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ ไม่ว่าจะเป็นในต่างประเทศหรือในประเทศไทยเองก็ตาม โดยผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของสมาคมวิชาชีพของไทยต่อการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ ดังนี้

4.1 สมาคมวิชาชีพบรรณารักษ์ควรแสดงบทบาทในฐานะเป็นตัวแทนของกลุ่มวิชาชีพเพื่อผลักดันรัฐบาลให้เห็นความสำคัญกับการพัฒนาห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มีการกำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและผลักดันให้รัฐบาลเห็นถึงความสำคัญของวิชาชีพบรรณารักษ์เทียบเท่าวิชาชีพครู การกำหนดกรอบอัตรากำลังด้านบุคลากรวิชาชีพบรรณารักษ์ เพื่อรองรับผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิชาชีพบรรณารักษ์ และสารสนเทศศาสตร์ เช่น รัฐควรจัดตั้งห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศในทุกตำบลและให้มีเจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ประจำแห่งละ 1 คน โดยองค์กรท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบ เป็นต้น (เสวียน เจนซัว. 2556: สัมภาษณ์)

4.2 สมาคมวิชาชีพบรรณารักษ์ควรแสดงบทบาทในฐานะเป็นองค์กรผู้นำและมีนโยบายที่ชัดเจนในด้านความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในทุกระดับ (เสวียน เจนซัว. 2556: สัมภาษณ์)

4.3 สมาคมวิชาชีพบรรณารักษ์ในไทยควรมีการรณรงค์ให้บรรณารักษ์ห้องสมุดในทุกระดับเข้าเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ เพื่อสร้างกลุ่มวิชาชีพบรรณารักษ์ที่เข้มแข็งในอนาคตมากยิ่งขึ้น (ทรงพันธ์ เจริมประยงค์. 2556: สัมภาษณ์; วณิชดา วงศ์วิเศษ. 2556: สัมภาษณ์)

บทสรุป

สิ่งสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ คือ การพัฒนาตนเองของบรรณารักษ์ เพื่อเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และเห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติงานในหน้าที่ เพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ในขณะเดียวกันผู้บริหารห้องสมุดในฐานะแกนหลักของการบริหารองค์กร ควรทำหน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมด้วยการกำหนดนโยบาย

การพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน สร้างแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองและการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพ เพราะสุดท้ายแล้วความสำเร็จของคนทำงานจะส่งผลถึงความสำเร็จขององค์กร ในขณะที่เกี่ยวกับการประสานความร่วมมือกันระหว่างห้องสมุดในทุกๆระดับ โดยเฉพาะห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่ค่อนข้างมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาระดับสูง รวมไปถึงภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในฐานะผู้ผลิตบุคลากรในวิชาชีพ และสมาคมห้องสมุดองค์กรศูนย์รวมบุคลากรในกลุ่มวิชาชีพบรรณารักษ์อย่างเข้มแข็ง เพื่อผลักดันให้รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของวิชาชีพบรรณารักษ์ ในด้านการส่งเสริมการอ่านและการสนับสนุนภาคการศึกษาของชาติในทุกๆระดับ จะช่วยทำให้วิชาชีพบรรณารักษ์ในไทยเป็นที่รู้จักและมีความก้าวหน้ามากขึ้น

บทความนี้เป็นเพียงการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรห้องสมุด โดยผู้เขียนเห็นว่า การพัฒนาตนเองของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเป็นสิ่งสำคัญเพื่อการพัฒนาองค์กรห้องสมุดของไทย ซึ่งยังมีได้มีการศึกษาถึงวิธีการและรูปแบบการพัฒนาตนเองบรรณารักษ์อย่างเป็นรูปธรรม จึงขอเสนอแนะว่าควรมีการวิจัยในเชิงสำรวจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการพัฒนาตนเองของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ร่วมกับการรวบรวมข้อเสนอแนะจากมุมมองของอาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาชีพเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงลึก ซึ่งคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์แก่บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาได้เรียนรู้และเป็นแนวทางการพัฒนาตนเองต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- จันทนีย์ พานิชผล. (2556, 11 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย กนกวรรณ บัวงาม, ที่ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชุตินา สัจจานนท์. (2546). **การวิจัยกับวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ชมรมผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.
- ดวงพร วงศ์ประดิษฐ์. (2556, 21 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย กนกวรรณ บัวงาม, ที่ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทรงพันธ์ เจิมประยงค์. (2556, 7 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย กนกวรรณ บัวงาม, ที่ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาวดี สืบสนธิ์. (2543). **สารสนเทศในบริบทสังคม**. กรุงเทพฯ: สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.
- กิมศักดิ์ เอ็งฉ้วน. (2557, 4 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย กนกวรรณ บัวงาม, ที่ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. สาขาวิชาศิลปศาสตร์. (2542). **เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพสารสนเทศศาสตร์หน่วยที่ 1-8**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วนิดา วงศ์วัฒน์. (2556, 21 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย กนกวรรณ บัวงาม, ที่ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนีย์ โลกนิยม. (2556, 21 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย กนกวรรณ บัวงาม, ที่ ฝ่ายทรัพยากรสารสนเทศ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เสวียน เจนขัว. (2556, 21 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย กนกวรรณ บัวงาม, ที่ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

- Casteleyn, M.: & Webb, S. P. (1993). **Promotion Excellence Personal Management and Staff Development in Libraries.** London: Bowker Saur.
- Oldroyd, M. (1996). **Staff Development in Academic Libraries Present Practice and Future Challenges.** London: Library Association.